

O'zbekiston Respublikasi
Maktabgacha va maktab
ta'limi vazirligi

ISSN: 2992-9008
UDK: 37

TA'LIM VA TARAQQIYOT

Ilmiy-uslubiy jurnali

2026-YIL 5-SON

www.journal.namspi.uz

Bosh muharrir: Namangan davlat pedagogika instituti rektori B.E.Xusanov
Mas'ul muharrir: Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor M.R.Qodirxonov
Mas'ul muharrir o'rinbosari: Ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy-pedagogik kadrlar tayyorlash bo'limi boshlig'i J.A.Yuldashev

TAHRIR HAY'ATI

Aniq va tabiiy fanlar: k.f.d., prof. Sh.Abdullayev, f-m.f.d., dots. R.Xakimov, k.f.d., prof. N.Vohidova, k.f.d., dots. M.Qodirxonov, b.f.d., dots. A.Batashov, f-m.f.n., dots., T.Abdullayev, p.f.n., dots. M.Eshnazarova, p.f.n., dots. G'.Nafasov, p.f.n., dots. M.Boltayeva.

Texnika fanlari: t.f.d., prof. A.Umarov, t.f.d., prof. A.Qayumov, PhD, dots. Sh.Xudoyqulov, PhD, dots. Abdunazarov.

Ijtimoiy-gumanitar fanlar: s.f.d., prof. T.Fayzullayev, tar.f.d., prof. A.Rasulov. f.f.d., prof. M.Ismoilov, i.f.d., dots. N.Sotivoldiyev, t.f.n., dots. A.Isoqboyev, f.f.n., dots. O.Mamatov, t.f.n., dots. Z.Haydarov, PhD. J.Yuldashev, PhD. A.Abdullayev.

Pedagogika fanlari: p.f.d., prof. B.Xodjayev, p.f.d., prof. X.Najmiddinova, p.f.d., prof. T.Ismoilov, p.f.d., prof. S.Abdullayev. p.f.d., prof., M.Y.Sobirova, p.f.d., prof., R.Zamilova, p.f.d., prof. Sh.Xujamberdiyeva, p.f.d., dost. M.Asqarova, PhD, dots. M.Asranboyeva.

Filologiya fanlari: fil.f.d., prof. N.Uluqov, fil.f.d., prof. H.Usmanova, f.f.d., dots. X.Shokirova, p.f.n., dots. S.Misirov, p.f.n., dots. Sh.Ubaydullayev, PhD, dots. P.Lutfullayev, PhD, dots. M.Yakubbayev.

Texnik muharrir: R.Tursunov

Tahririyat manzili: Namangan shahri, Uychi ko'chasi, 316-uy.

Pochta indeksi: 160136, **Faks:** (0369) 227-27-21,

Email: Info@namspi.uz

"Ta'lim va taraqqiyot" ilmiy-uslubiy jurnali elektron to'plam sifatida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi **Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi (AOKA)ning 2022-yil 25-oktabrdagi № 045044 raqamli guvohnomasi** asosida chop etiladi. Jurnal **Oliy Attestatsiya komissiyasining 2024-yil 30-noyabrdagi (№ 364/5) yig'ilishi qaroriga asosan pedagogika fanlari bo'yicha falsafa fanlari doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan asosiy ilmiy natijalarini chop etish uchun tavsiya etilgan.** UDK: 37, Xalqaro standartlashtirish raqami (ISSN): 2992-9008.

Maqolalarning ilmiy saviyasi va keltirilgan ma'lumotlar uchun mualliflar javobgar hisoblanadi.

TARIX DARSLARIDA TARIXIY SHAXSLAR FAOLIYATINI O'RGANISH ORQALI IXTISOSLASHTIRILGAN MAKTAB O'QUVCHILARINING FUQAROLIK KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Nomanova Marifat Abdullayevna

University of Business and Science

Pedagogika va psixologiya kafedrası o'qituvchisi

Chirchiq davlat pedagogika universiteti mustaqil tadqiqotchisi

E-mail: marifat0985@gmail.com

Tel.: 93 672 66 86

Annotatsiya: Ushbu maqolada tarix darslarida tarixiy shaxslar faoliyatini o'rganish asosida ixtisoslashtirilgan maktab o'quvchilarining fuqarolik kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik-metodik asoslari tahlil qilingan. Fuqarolik kompetensiyasi o'quvchining tarixiy bilimlari, jamiyat oldidagi mas'uliyatni anglash, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat, mustaqil fikrlash, ijtimoiy hamkorlik va faol fuqarolik pozitsiyasini namoyon eta olish qobiliyatlarining integrativ birligi sifatida talqin etilgan. Tadqiqotda tarixiy shaxslar faoliyatini o'rganishga asoslangan metodik tizimning maqsadli, mazmuniy, faoliyatli, kommunikativ-refleksiv va diagnostik komponentlari ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: tarix ta'limi, tarixiy shaxs, fuqarolik kompetensiyasi, ixtisoslashtirilgan maktab, tarixiy tafakkur, fuqarolik mas'uliyati, milliy qadriyat, tarixiy manba, muammoli ta'lim, loyiha metodi, refleksiya, interfaol metodlar.

METHODOLOGY FOR DEVELOPING CIVIC COMPETENCE AMONG SPECIALIZED SCHOOL STUDENTS THROUGH THE STUDY OF HISTORICAL FIGURES' ACTIVITIES IN HISTORY LESSONS

Abstract: This article analyzes the pedagogical and methodological foundations for developing civic competence among specialized school students through the study of the activities of historical figures in history lessons. Civic competence is interpreted as an integrative combination of students' historical knowledge, awareness of their responsibility to society, respect for national and universal human values, independent thinking, social cooperation, and the ability to demonstrate an active civic position. The study develops a methodological system based on the study of historical figures' activities, comprising goal-oriented, content-related, activity-based, communicative-reflective, and diagnostic components.

Keywords: history education, historical figure, civic competence, specialized school, historical thinking, civic responsibility, national values, historical source, problem-based learning, project method, reflection, interactive methods.

МЕТОДИКА РАЗВИТИЯ ГРАЖДАНСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧАЩИХСЯ СПЕЦИАЛИЗИРОВАННЫХ ШКОЛ ПОСРЕДСТВОМ ИЗУЧЕНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ИСТОРИЧЕСКИХ ЛИЧНОСТЕЙ НА УРОКАХ ИСТОРИИ

Аннотация: В статье анализируются педагогико-методические основы развития гражданской компетентности учащихся специализированных школ посредством изучения деятельности исторических личностей на уроках истории. Гражданская компетентность рассматривается как интегративное единство исторических знаний учащихся, осознания ответственности перед обществом, уважения к национальным и общечеловеческим ценностям, самостоятельного мышления, социального взаимодействия и способности проявлять активную гражданскую позицию. В исследовании разработана методическая система, основанная на изучении деятельности исторических личностей и включающая целевой, содержательный, деятельностный, коммуникативно-рефлексивный и диагностический компоненты.

Ключевые слова: историческое образование, историческая личность, гражданская компетентность, специализированная школа, историческое мышление, гражданская ответственность, национальные ценности, исторический источник, проблемное обучение, метод проектов, рефлексия, интерактивные методы.

KIRISH

Bugungi ta'lim jarayonida o'quvchilarning nafaqat fanlarga oid bilimlarini, balki ularning ijtimoiy, kommunikativ va fuqarolik kompetensiyalarini rivojlantirish muhim vazifalardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Zamonaviy maktab bitiruvchisi tarixiy voqealarni bilish bilan bir qatorda jamiyatda sodir bo'layotgan jarayonlarni tushunishi, turli qarashlarni tahlil qila olishi, o'z fikrini dalillar asosida ifodalashi va jamiyat oldidagi mas'uliyatini anglay olishi zarur.

Mazkur vazifani amalga oshirishda tarix fanining imkoniyatlari alohida ahamiyatga ega. Tarix fani o'quvchiga o'tmish voqealari haqida ma'lumot berish bilan bir qatorda, tarixiy jarayonlarning sabab va oqibatlarini aniqlash, insonlarning muayyan vaziyatlarda qabul qilgan qarorlarini tahlil qilish, turli nuqtayi nazarlarni taqqoslash va tarixiy tajribadan xulosa chiqarish imkonini beradi.

Ayniqsa, tarixiy shaxslar faoliyatini o'rganish o'quvchilarning tarixiy tafakkuri va fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirish uchun muhim pedagogik imkoniyat yaratadi.

Tarixiy shaxs ma'lum bir davrning siyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy sharoitlari bilan bevosita bog'liq holda faoliyat yuritadi. Shu sababli uning faoliyatini o'rganish o'quvchini oddiy biografik ma'lumotlarni yodlashdan ko'ra, tarixiy jarayonlarni sabab-oqibat munosabatlari asosida tushunishga yo'naltiradi.

Ixtisoslashtirilgan maktablarda ta'lim olayotgan o'quvchilarning intellektual salohiyati yuqori bo'lishi tarix darslarida murakkabroq tahliliy topshiriqlardan foydalanish imkonini beradi. Bunday o'quvchilar tarixiy manbalarni mustaqil tahlil qilish, tarixiy vaziyatlarga turli nuqtayi nazardan yondashish, dalillarni taqqoslash va xulosa chiqarishga yo'naltirilishi mumkin.

Shu nuqtayi nazardan, tarixiy shaxslar faoliyatini o'rganish orqali o'quvchilarning fuqarolik kompetensiyasini rivojlantirish metodikasini ishlab chiqish tarix ta'limining dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Mazkur metodikaning asosiy vazifasi tarixiy bilimlarni o'quvchining shaxsiy va ijtimoiy tajribasi bilan bog'lash, tarixiy hodisalarga ongli munosabatni shakllantirish hamda faol fuqarolik pozitsiyasining pedagogik asoslarini rivojlantirishdan iborat.

Tadqiqotning maqsadi tarix darslarida tarixiy shaxslar faoliyatini o'rganish asosida ixtisoslashtirilgan maktab o'quvchilarining fuqarolik kompetensiyasini rivojlantirishga yo'naltirilgan metodik tizimni ishlab chiqish va uning pedagogik imkoniyatlarini asoslashdan iborat.

Tadqiqotning obyekti ixtisoslashtirilgan maktablarda tarix fanini o'qitish jarayoni bo'lsa, predmeti tarixiy shaxslar faoliyatini o'rganish orqali o'quvchilarning fuqarolik kompetensiyasini rivojlantirish mazmuni, metodlari va pedagogik shart-sharoitlaridan iborat.

Tadqiqotning ilmiy farazi shundan iboratki, agar tarixiy shaxslar faoliyati tarixiy manbalar, muammoli vaziyatlar, munozara, loyiha, modellashtirish va reflektiv topshiriqlar asosida o'rganilsa, o'quvchilarning tarixiy tafakkuri, mustaqil fikrlashi va

fuqarolik mas'uliyatini anglash darajasini rivojlantirish uchun samarali pedagogik sharoit yaratiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Pedagogik tadqiqotlarda fuqarolik kompetensiyasi shaxsning jamiyatdagi o'z o'rnini anglash, o'z huquq va majburiyatlarini tushunish, ijtimoiy munosabatlarda faol ishtirok etish, mas'uliyatli qarorlar qabul qilish va umumiy manfaatlarga nisbatan ongli munosabat bildirish qobiliyatlari bilan bog'liq holda talqin qilinadi.

Tarix ta'limi bo'yicha metodik tadqiqotlarda esa tarixiy tafakkurni shakllantirishda tarixiy manbalar, muammoli ta'lim, dalillar bilan ishlash, tarixiy voqealarni turli nuqtayi nazardan tahlil qilish va sabab-oqibat aloqalarini aniqlashning ahamiyati ta'kidlanadi.

Tarixiy shaxslarni o'rganish mazkur yondashuvlarni birlashtirish imkonini beradi. Chunki tarixiy shaxs faoliyatini tahlil qilish davomida o'quvchi muayyan tarixiy vaziyatni, mavjud imkoniyat va cheklovlarni, shaxsning qarorlarini va ushbu qarorlarning oqibatlarini baholaydi.

Tarixiy shaxslarni o'rganishda ularni faqat ijobiy yoki salbiy obraz sifatida tasvirlash o'quvchining mustaqil fikrlash imkoniyatini cheklashi mumkin. Shu sababli zamonaviy tarix ta'limida tarixiy shaxs faoliyatini manbalar va tarixiy kontekst asosida tahlil qilish muhim metodik talab sifatida qaraladi.

Masalan, Amir Temur, Jaloliddin Manguberdi, Mirzo Ulug'bek, Zahiriddin Muhammad Bobur, Abu Ali ibn Sino, Muhammad al-Xorazmiy kabi tarixiy shaxslar faoliyatini o'rganishda ularning ilm-fan, davlat boshqaruvi, harbiy faoliyat, madaniyat va ma'naviy merosga qo'shgan hissasi bilan bir qatorda, ular faoliyat yuritgan tarixiy sharoitni ham tahlil qilish zarur.

Bunday yondashuv o'quvchida "tarixiy shaxs – tarixiy vaziyat – qaror – natija – tarixiy ahamiyat" o'rtasidagi aloqadorlikni tushunish imkonini yaratadi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, tarixiy bilimlarni fuqarolik tarbiyasi bilan integratsiyalash masalasi turli tadqiqotlarda yoritilgan bo'lsa-da, ixtisoslashtirilgan maktab sharoitida tarixiy shaxslar faoliyatini o'rganish orqali fuqarolik kompetensiyasini rivojlantirishning yaxlit metodik tizimini ishlab chiqish alohida metodik ahamiyatga ega.

TADQIQOT METODLARI

Tadqiqotda tizimli, shaxsga yo'naltirilgan, kompetensiyaviy, faoliyatga asoslangan va tarixiylik yondashuvlaridan foydalanildi.

Tadqiqot jarayonida ilmiy-metodik adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil, pedagogik kuzatish, suhbat, so'rovnoma, tarixiy manbalarni tahlil qilish, pedagogik modellashtirish, ekspert baholash va refleksiv tahlil metodlaridan foydalanish nazarda tutildi.

O'quvchilarning fuqarolik kompetensiyasini baholash uchun to'rtta asosiy mezon belgilandi:

Kognitiv mezon – tarixiy shaxslar, tarixiy jarayonlar va fuqarolik tushunchalariga oid bilimlarning shakllanganlik darajasi.

Qadriyatli-motivatsion mezon – milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat, jamiyat oldidagi mas'uliyatni anglash va ijtimoiy faoliyatga qiziqish.

Faoliyatli mezon – tarixiy bilimlarni amaliy vaziyatlarda qo'llash, jamoada ishlash, munozarada ishtirok etish va ijtimoiy masalalar bo'yicha asoslangan fikr bildirish qobiliyati.

Refleksiv mezon – o'z qarashlari va xatti-harakatlarini tahlil qilish, tarixiy tajribadan xulosa chiqarish va shaxsiy fuqarolik pozitsiyasini anglash qobiliyati.

Tadqiqot metodikasining asosiy tamoyili quyidagi ketma-ketlik asosida belgilandi:

Mazkur ketma-ketlik tarixiy bilimni o'quvchining shaxsiy va ijtimoiy tajribasi bilan bog'lashga imkon beradi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijasida tarixiy shaxslar faoliyatini o'rganish orqali o'quvchilarning fuqarolik kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi beshta o'zaro bog'liq komponent asosida ishlab chiqildi.

Birinchi komponent – maqsadli komponent. Uning asosiy maqsadi o'quvchilarda tarixiy ong, fuqarolik mas'uliyati, mustaqil fikrlash, ijtimoiy hamkorlik va jamiyat hayotiga daxldorlik hissini rivojlantirishdan iborat.

Ikkinchi komponent – mazmuniy komponent. Bunda tarixiy shaxslarning hayoti va faoliyati tarixiy davrning ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy va madaniy sharoitlari bilan bog'liq holda o'rganiladi.

Uchinchi komponent – metodik komponent. Ushbu komponentda tarixiy manbalar, muammoli savollar, munozara, tarixiy keyslar, loyiha ishlari, rolli o'yinlar va taqdimotlardan foydalanish nazarda tutiladi.

To'rtinchi komponent – refleksiv-kommunikativ komponent. O'quvchilar tarixiy vaziyatlarni muhokama qiladi, o'z qarashlarini dalillar bilan asoslaydi, boshqa o'quvchilarning fikrlarini tinglaydi va dars yakunida o'z qarashlarini qayta ko'rib chiqadi.

Beshinchi komponent – diagnostik komponent. Unda o'quvchilarning fuqarolik kompetensiyasi rivojlanishini aniqlash uchun kuzatuv, suhbat, so'rovnoma, yozma topshiriqlar, loyiha natijalari va refleksiv ishlar tahlilidan foydalaniladi.

Tarixiy shaxslar faoliyatini o'rganish jarayonida quyidagi metodik bosqichlarni qo'llash maqsadga muvofiq deb belgilandi.

Birinchi bosqichda o'quvchilarning mavzu bo'yicha dastlabki bilimlari aniqlanadi. O'qituvchi muammoli savollar orqali o'quvchilarni tarixiy shaxs faoliyatini o'rganishga tayyorlaydi.

Ikkinchi bosqichda tarixiy manbalar bilan ishlash tashkil etiladi. O'quvchilarga tarixiy hujjat, xarita, yozma manba yoki tarixiy shaxs faoliyatiga oid ma'lumotlar berilib, ulardan asosiy dalillarni aniqlash talab qilinadi.

Uchinchi bosqichda tarixiy vaziyat modellashtiriladi. Masalan, o'quvchilarga tarixiy shaxs duch kelgan muayyan muammo taqdim etilib, "Siz ushbu vaziyatda qanday qaror qabul qilgan bo'lardingiz?" kabi savollar beriladi.

To'rtinchi bosqichda munozara tashkil etiladi. O'quvchilar tarixiy qarorning sabablarini, uning oqibatlarini va tarixiy ahamiyatini muhokama qiladi.

Beshinchi bosqichda o'quvchilar mustaqil xulosa chiqaradi. Bunda tarixiy shaxs faoliyatidan bugungi jamiyat uchun qanday xulosalar chiqarish mumkinligi muhokama qilinadi.

Oltinchi bosqichda refleksiya tashkil etiladi. O'quvchilar tarixiy mavzuni o'rganish jarayonida o'zlarida qanday fikr va qarashlar shakllanganini yozma yoki og'zaki tarzda ifodalaydi.

Metodikaning amaliy mazmunini quyidagi jadval asosida umumlashtirish
mumkin:

Bosqich	O'quvchi faoliyati	Asosiy metod	Kutilayotgan natija
Motivatsiya	Muammoli savolga javob izlash	Aqliy hujum	Mavzuga qiziqish
Manba bilan ishlash	Tarixiy dalillarni aniqlash	Manba tahlili	Tarixiy bilim
Vaziyatni tahlil qilish	Qaror sabablarini aniqlash	Keys	Tahliliy fikrlash
Munozara	O'z fikrini asoslash	Diskussiya	Kommunikativ kompetensiya
Loyiha	Mustaqil mahsulot yaratish	Loyiha metodi	Faol fuqarolik pozitsiyasi

Refleksiya	O'z fikrini baholash	Refleksiv topshiriq	O'z-o'zini anglash
------------	-------------------------	------------------------	--------------------

Natijalar shuni ko'rsatadiki, tarixiy shaxslar faoliyatini o'rganishda o'quvchini passiv tinglovchi emas, balki tarixiy dalillarni tahlil qiluvchi subyekt sifatida tashkil etish muhimdir.

Masalan, Jaloliddin Manguberdi faoliyatini o'rganishda uning hayoti haqidagi ma'lumotlarni yodlash bilan cheklanmasdan, XIII asr boshlaridagi siyosiy vaziyat, mo'g'ullar istilosi, davlat va hududlarni himoya qilish masalalari ham tahlil qilinadi. O'quvchilarga "Tarixiy vaziyat Jaloliddin Manguberding qarorlariga qanday ta'sir ko'rsatgan?" yoki "Uning faoliyatini baholashda qaysi tarixiy dalillarga tayanish mumkin?" kabi savollar beriladi.

Mirzo Ulug'bek faoliyatini o'rganishda esa ilm-fan, ta'lim va davlat boshqaruvi o'rtasidagi bog'liqlik muhokama qilinishi mumkin. Bunda o'quvchilar ilmiy bilimning jamiyat taraqqiyotidagi o'rnini tarixiy dalillar orqali anglaydi.

Zahiriddin Muhammad Bobur faoliyatini o'rganishda uning tarixiy faoliyati bilan bir qatorda ilmiy-adabiy merosi, murakkab tarixiy sharoitlarda qaror qabul qilishi va tarixiy xotirani shakllantirishdagi o'rni tahlil qilinishi mumkin.

Shu tariqa tarixiy shaxslar o'quvchi uchun faqat o'tmish vakili emas, balki tarixiy qarorlar, mas'uliyat, ilm, jasorat, boshqaruv, ijtimoiy hamkorlik va insoniy qadriyatlarni tahlil qilish imkonini beruvchi pedagogik vositaga aylanadi.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalarini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, tarixiy shaxslar faoliyatidan foydalanish tarix darsining tarbiyaviy imkoniyatlarini kengaytiradi. Biroq buning samaradorligi tarixiy shaxslarni qanday metodik asosda o'rganishga bevosita bog'liq.

Agar tarixiy shaxs faqat ideallashtirilgan qahramon sifatida taqdim etilsa, o'quvchining mustaqil tarixiy fikrlashi cheklanishi mumkin. Aksincha, tarixiy shaxsning

faoliyati tarixiy sharoit, mavjud dalillar, qarorlar va oqibatlar bilan bog'liq holda o'rganilsa, o'quvchida tarixiy tafakkur rivojlanadi.

Shuningdek, fuqarolik kompetensiyasini rivojlantirish faqat tarixiy shaxslarning ijobiy fazilatlarini ko'rsatish bilan chegaralanmasligi kerak. O'quvchi tarixiy qarorlarning murakkabligini, ularning turli oqibatlarini va tarixiy jarayonning ko'p omilli xarakterini anglab borishi muhim.

Tadqiqotning yana bir muhim jihati shundan iboratki, tarixiy bilimni zamonaviy hayot bilan bog'lash o'quvchining tarixga bo'lgan munosabatini kuchaytirishi mumkin. Bunda "Bugungi jamiyat uchun qanday xulosa chiqarish mumkin?" kabi savollar tarixiy bilimni shaxsiy va ijtimoiy ma'no bilan bog'lashga yordam beradi.

Ixtisoslashtirilgan maktab o'quvchilarining intellektual imkoniyatlari yuqori bo'lganligi sababli tarixiy manbalarni taqqoslash, qarama-qarshi fikrlarni tahlil qilish, tarixiy vaziyatlarni modellashtirish va mustaqil tadqiqot loyihalarini bajarish kabi murakkab metodlardan foydalanish imkoniyati keng.

Shu bilan birga, metodikaning samaradorligini baholashda faqat o'quvchining tarixiy bilim darajasini emas, balki uning fikrini dalillar bilan asoslay olishi, ijtimoiy vaziyatlarni tahlil qilishi, jamoada ishlashi, mas'uliyatli qarorlar haqida fikr yuritishi va o'z qarashlarini refleksiv baholay olishi ham hisobga olinishi lozim.

XULOSA

Tarix darslarida tarixiy shaxslar faoliyatini o'rganish ixtisoslashtirilgan maktab o'quvchilarining fuqarolik kompetensiyasini rivojlantirish uchun muhim pedagogik imkoniyat yaratadi. Tarixiy shaxslarning faoliyatini tarixiy manbalar, muammoli savollar, munozara, loyiha, modellashtirish va refleksiya asosida o'rganish o'quvchilarning tarixiy bilimlarini chuqurlashtirish bilan birga, ularning mustaqil fikrlashi, ijtimoiy mas'uliyati va fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijasida fuqarolik kompetensiyasini rivojlantirishning kognitiv, qadriyatli-motivatsion, faoliyatli va refleksiv mezonlari asoslandi. Shuningdek, "tarixiy

bilim – manba – muammoli vaziyat – tahlil – munozara – xulosa – refleksiya” ketma-ketligi asosida tashkil etilgan metodik tizim taklif qilindi.

Tarixiy shaxslar faoliyatini o’rganishda ularni faqat ijobiy yoki salbiy obraz sifatida ko’rsatishdan ko’ra, tarixiy davr va mavjud dalillar asosida tahlil qilish o’quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishga imkon beradi. Bunday yondashuv tarix ta’limining bilim berish, rivojlantirish va tarbiyaviy funksiyalarini integratsiyalashga xizmat qiladi.

Kelgusida mazkur metodika asosida tajriba-sinov ishlarini tashkil etish, o’quvchilarning fuqarolik kompetensiyasi rivojlanish dinamikasini miqdoriy va sifat ko’rsatkichlari asosida aniqlash hamda turli yosh guruhlari uchun metodik topshiriqlar bankini ishlab chiqish maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Bekberdiyeva G. O. Pedagogik faoliyatni amalga oshirish uchun o’qituvchining kasbiy tayyorgarligi. “Ta’lim va taraqqiyot”, Namangan davlat pedagogika instituti, 2025. B. 537–543.
2. Bekberdiyeva G. O. Formation of Organizational Skills of Future Teachers. Science and Innovation International Scientific Journal, 2025. B. 102–104.
3. Bekberdiyeva G. O. Bo’lajak o’qituvchilarni kasbiy muhitga moslashtirish tushunchasi va mohiyati. Nukus Branch Physical Education and Sports, 2024. B. 318–323.
4. Nomanova M.A. The Importance of Educating Youth in the Spirit of Patriotizm// AMERICAN Journal of Language, Literacy and Learning in STEAM Education. 15.03.2024 (ISSN(E):2993-2769) Volume 02, Issue 03 - B. 387-389
<https://www.grnjournal.us/index.php/STEM/article/view/3752>
5. Nomanova M.A. Ma’naviy-ma’rifiy tadbirlar orqali o’quvchilarda vatanparvarlik tuyg’ularini rivojlantirish// Scientific Bulletin of NamSU – Nauchnyy vestnik - NamDU ilmiy axborotnomasi, №9 – Namangan 2024, - B 693-695 (13.00.00. №30)
<https://journal.namdu.uz/archive/2024-issue-9>
6. Nomanova M.A. Ixtisoslashtirilgan maktab o’quvchilarining milliy qahramon obrazlari orqali vatanparvarlik tuyg’ularini rivojlantirishda ta’lim ekotizmini shakllantirish// Scientific Bulletin of NamSU – Nauchnyy vestnik - NamDU ilmiy axborotnomasi, №1 - Namangan 2026, - B. 893-896 (13.00.00. №30)
<https://journal.namdu.uz/archive/2026-issue-1>
7. Nomanova M.A. Ma’naviy-ma’rifiy tadbirlar orqali o’quvchilarda vatanparvarlik tuyg’ularini rivojlantirishning nazariy asoslari// O’zbekiston Respublikasi Jismoniy tarbiya va

sport universiteti Nukus filiali, Jismoniy tarbiya va sport axborotnomasi ilmiy-metodik jurnal. № 4 – Nukus 2024, - B. 146-148 (13.00.00 OAK Rayosatining 2023-yil 30-sentyabrdagi 343-son qarori)
https://uzdjtsunf.uz/wp-content/uploads/2024/10/ozbekstan_mamleketlik_dene_tarbiyasi_ham_sport_universiteti_nokis.pdf?utm_source=chatgpt.com

8. Nomanova M.A. Ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar orqali o'quvchilarda pedagogik va psixologik ko'nikmalarni shakllantirish// "Zamonaviy fan sohalarida shaxs muammolari" mavzusida xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya. Urganch. 15.03.2025 – B. 1024-1028 (13.00.00. №24)

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15206372>

9. Nomanova M.A. In students pedagogical and psychological skills in development spiritual-enlightenment of events pedagogical importance// "Scientific Approaches to Creativity and Human Expression" International Conference on. 30.01.2026 1-son Apeldoorn, Netherlands - B. 41-43

<https://claritasconference.com/index.php/conf/article/view/41>

10. Nomanova M.A Pedagogical Role of National Heroes in Forming the Spirit of Patriotism// "American Journal of Applied Science and Technology" VOLUME Vol.06 Issue 04 2026 PAGE NO. 75-78 DOI 10.37547/ajast/Volume06Issue04-07 -B. 75-78

<https://theusajournals.com/index.php/ajast/article/view/9985/9255>

11. Nomanova M.A MILLIY QAHRAMONLAR TIMSOLIDA IXTISOSLASHGAN MAKTAB O'QUVCHILARIDA VATANPARVARLIK TUYG'USINI SHAKLLANTIRISH (integratsiyalashgan ta'lim asosida)// CHDPU "Jamiyatning raqamli transformatsiyasi sharoitida pedagog farovonligi" xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya Aprel 23-24/Chirchiq,O'zbekiston -B. 172-176

<https://chdpu-conference.uz/index.php/chdpu/article/view/416>

12. Nomanova M.A. Milliy qahramonlik g'oyalari orqali o'quvchilarda vatanparvarlik tarbiyasini amalga oshirishning samarali pedagogik yo'llari// NamDPI "Ilm-fan, texnologiya va ta'limda yangi paradigmalar" respublika ilmiy-amaliy konferensiya. 14.11.2025 – B. 537-539

https://www.researchgate.net/publication/413637035_MILLIY_QAHRAMONLIK_G'OYALARI_ORQALI_O'QUVCHILARDA_VATANPARVARLIK_TARBIYASINI_AMALGA_OSHIRISHNING_SAMARALI_PEDAGOGIK_YO'LLARI

13. Nomanova M.A. Methodology for developing patriotic education in students through ideas of national heroism// "Maktab va maktabgacha ta'limi" pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashtirilgan ilmiy jurnal, №12 – Toshkent 2025, <https://doi.org/10.5281/zenodo.18005695> - B 334-1336

14. Nomanova M.A. Developing patriotism in students of specialized schools through the images of national heroes (based on the educational ecosystem approach)// SCIENCE AND INNOVATION international scientific journal. 01.06.2025 (ISSN: 2181-3337) ID: 9176/A1 – B. 194-197

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15570596>

15. Nomanova M.A. Inklyuziv ta'limda vatanparvarlik tuyg'ularini milliy qahramonlar obrazlari orqali shakllantirish// UBS "Yangi O'zbekistonda inklyuziv va korreksion ta'lim: strategiya, fan, amaliyot hamda zamonaviy texnologiyalar" respublika ilmiy-amaliy konferensiya. 26.03.2025-yil

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15206372> – B. 510-514
(<https://doi.org/10.5281/zenodo.15206372%20-%20B.%20510-514>)

16. Nomanova M.A. TO DEVELOP A SENSE OF RESPECT FOR THE IMAGE OF FOLK HEROES IN STUDENTS OF SPECIALIZED SCHOOLS// «England international conference on science and innovation (EICSI-2026)» London. United Kingdom Academic Research Publisher Ltd. 20.08.2026 –B. 128-133

https://academscience.com/conference_archive/england-international-conference-on-science-and-innovation-bicsi-2026/